

Türkiye’de Refah Devletine Yönelik Tutumlar Üzerine Bir Araştırma

Arş. Gör. Ufuk ÖZER - Kırklareli Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. M. Hanefi - Gümüşhane Üniversitesi, Maliye Bölümü

TOPAL

Refah devletlerinin kurumsal yapılarının meşruiyeti noktasında yaşanan değişime toplumsal açıdan açıklama getirmeye çalışan bazı araştırmalar, refah devletine yönelik tutumlar (RDYT) adıyla anılan özel bir literatür ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın amacı, henüz Türkiye’de popüler bir çalışma alanı haline gelmemiş olan RDYT’i gündeme taşımak ve refah devletinin meşruiyeti ile ilgili Türk halkının eğilimlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada RDYT’i açıklayan “kişisel çıkar” ile “siyasal ideoloji” teorilerinin iddiaları çok değişkenli istatistiksel yöntemler ile test edilmektedir. Ulaşılan bulgular sonucunda, Türkiye için kişisel çıkar teorisi iddiaları desteklenirken, siyasal ideoloji teorisinin iddiaları doğrulanamamıştır. Ayrıca bulgular topluca değerlendirildiğinde, Türkiye’de halk tarafından refah devletinin meşru bir devlet olarak talep gördüğü ve tutumlar açısından bu kurumsal yapının sosyal sınıflar arasındaki çatışmaların kaynağı olmadığı sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Türkiye'de Refah Devletine Yönelik Tutumlar Üzerine Bir Araştırma

Arş. Gör. Ufuk ÖZER - Kırklareli Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. M. Hanefi - Gümüşhane Üniversitesi, Maliye Bölümü

TOPAL

GİRİŞ

Refah devletinin meşruluğunun pek sorgulanmadığı, sosyal refah programlarının çeşitlendiği, sosyal hakların geliştiği ve refah devletlerinin kurumsal kimlik kazandığı, "altın çağ" (1945-75) döneminin ardından bir meşruluk tartışması başlamıştır. Tartışmaların başlamasına etki eden pek çok neden bulunmaktadır. Özellikle refah devletlerinde işsizlik oranlarının artması, yüksek enflasyon ve büyüme oranlarının düşüşü bu devletlerin yürüttüğü sosyal refah programlarının iktisadi ve sosyal maliyelerinin artmasına neden olmuştur.

Haliyle çoğu refah devletinde, sosyal harcamalarda yeniden yapılandırılmaya ve bazı harcama kalemlerinde kesintilere gidildiği görülmektedir. Bu durum refah devletinin ekonomik, siyasal ve sosyal temellerinde hızlı bir değişime neden olmuştur. Öte yandan sosyal politika üzerine araştırma yapan yazarlar 20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana refah devletlerinde yaşanan bu gelişmeyi tanımlama noktasında net bir uzlaşa sağlayamamıştır. Kimi yazarlarca refah devletlerinin bu değişimi bir "daralma" kimi yazarlarca "yeniden yapılanma" ve bazı yazarlarca tam anlamıyla bir "kriz" süreci olarak nitelendirilmiştir.

Refah devletine yönelik tutumlara (RDYT) ilişkin araştırmalar, değişimin ekonomik ve sosyal sonuçlarına halkın nasıl yaklaşı-

tığını ve/veya halkın eğilimlerinin sosyal politikaların dönüşümü üzerinde ne gibi etkiler ortaya çıkardığını araştıran özel bir alandır. 1990'lı yıllardan günümüze RDYT'i konu alan bu çalışmalar, konuyu çeşitli yönleri ile ele alarak farklı iddiaların test edildiği zengin bir literatür haline gelmiştir. Türkiye'nin refah yapısında ve sosyal politikalarında 1980'li yıllardan sonra yaşanan gelişmelere paralel olarak gerçekleşen dönüşümün sonuçlarını ve seyrini sorgulayan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların tutum incelemesi ile konuyu ele almadığı, daha çok sosyal politikaların özelliklerini, kalitesini ve kapsamını sorguladıkları görülmektedir. Yapılan literatür incelemesi sonrasında konuyu özellikle davranış boyutu ile ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu çalışma kapsamlı saha araştırmasıyla bu eksikliğe dikkat çekmek istemektedir. İzleyen kısımlarda konuyla ilgili kişisel çıkar ve siyasal ideoloji teorilerinin tezlerini konu alan çalışmaların sonuçlarına ve Türkiye üzerine yapılan araştırmaların bulgularına yer verilmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bireylerin tutumları, pratikte yapıları gereği doğrudan siyasal sürece katılım sağlayan olgular değildirler. Ancak siyasal aktörler vasıtasıyla, bu tutumların mevcut siyasal yapı içerisinde toplandığı, bir araya getirildiği ve ortak siyasal bir dile çevrildiği görülmektedir (Blöme ve Müller, 2007: 7). Özellikle izlenen iktisat politikası gelişmeleri, toplumun refah devletinin kendisine ve yürüttüğü sosyal güvenlik politikalarına yönelik tutumlarının şekillenmesinde önemli roller üstlenmektedir (Bonoli 2000: 446-447). Öncelikle, sosyal ve ekonomik düzenlemelere yönelik normatif görüşler ortaya çıkarıldığında, bireyler gündelik yaşamlarında bunlardan nasıl etkilendiklerine bakılmaktadır. Mevcut uygulamalardan hoşnut olmayanlar ekonomik güvenlikleri için uygulamaların değişmesini arzu etmekte

ve buna yönelik tutumlar sergilenmektedirler. İkinci olarak kişilerin söylemlerinde etkili olan husus inandıkları farklı değer yargılarıdır. Politikacılar da yürütmeyi planladıkları politikaları tasarlarken hal-kin mevcut yargılarını dikkate alarak hareket etmektedirler. Dolayısıyla tutumlar ile izlenen politikalar arasında karşılıklı bir değişimin olduğunu söyleyebilmek mümkündür (Page ve Shapiro, 1983: 187; Brooks ve Manza, 2006: 824).

Ekseriyetle gelişmiş refah toplumları üzerine yapılan uygulamalı çalışmalarda, RDYT'i belirleyen faktörlerin oldukça karmaşık bir yapı içerdiği görülmektedir (Gelissen, 2000: 285; Andreb ve Heien, 2001: 238-239). Çalışmalarda tutumlar, bireysel (mikro) ve ulusal (makro) düzeyde ayrıştırılarak bu bağlamda bir takım iddialar ele alınmaktadır. "Bireysel açıklayıcılar" şeklinde ifade edilen faktörler ile araştırmacılar; kişilerin demografik ve ekonomik farklılıklarını dikkate almakta ve bu olguların da bireysel tutum farklılıklarına yol açtığını iddia etmektedirler. Aynı zamanda pek çok bireysel özellik, "rasyonel" ve "gıkarıcı" iktisadi birey yapısının açıklayıcıları olarak da sunulmaktadır. Öte yandan, bireylerin kişisel değer yargılarından kaynaklanan "ideolojik" tutumlarının da refah politikalarına yönelik destek ya da karşı çıkış ortaya çıkardığı iddia edilmekte ve siyasal eğilimler de bireysel açıklayıcı olarak araştırmalara dâhil edilmektedir.

RDYT'i ulusal düzeydeki faktörlerle açıklamaya çalışan çalışmalar ise ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre tutumların nasıl şekillendiğine odaklanmaktadır. Yürütülen çalışmaların önemli bir kısmında refah devletlerinin *kurumsal kimlikleri* (refah rejimleri/modelleri) ulusal-sosyal politika yapılarının açıklayıcısı olarak verilmektedir. Refah rejimleri ile RDYT arasında ilişkiyi kuran çalışmalarda açıklayıcı faktörlerin tespitinde sözü edilen bireysel düzeydeki faktörler ile ülkelerin kurumsal refah kimlikleri araştırmalarda toplu olarak değerlendirilmektedir.

1.1. Bireysel Düzeyde Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Bireysel düzeyde RDYT'i açıklayan temel iki teorik yaklaşım bulunmaktadır. Teorik yaklaşımlardan ilki olan "*kişisel çıkar teorisi*" bireyleri rasyonel ve çıkarıcı şekilde ele alarak ve insana klasik ekonomik birey (homo-economicus) bakış açısıyla yaklaşmakta; bireylerin herhangi bir tutumu ile şahsi çıkarlar arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu iddia etmektedir. Kişiler şahsi çıkar ile bağlantılı bir eylemi maddi hakları, ayrıcalıkları ve yaşam tarzları için bir araç olarak algıladıkları durumda buna yönelik bir tutumu sergilemekten çekinmemektedirler (Boninger ve Krosnick, 1995: 63). Özellikle kişisel çıkar özü itibarıyla kendi başına refah politikalarına yönelik bir desteği kendiliğinden ortaya çıkarmaktadır. Zira refah devleti önceden kestirilemeyen bazı risklere karşı kişilere güvence sağlanmakta ve kişilerin doğrudan çıkarını korumaktadır (Johnston ve diğerleri, 2010: 352).

Buna göre rasyonel tercihleri de dikkate alan bir kısım çalışmaların kişisel çıkar tezlerinde, kişilerin toplumdaki sosyal statüsü ile tutumu arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir (Hasenfeld ve Rafferty, 1989; Boninger ve Krosnick, 1995; Gelissen, 2000; Andreb ve Heien, 2001; Blekesaune ve Quadagno, 2003; Linos ve West, 2003; Blekesaune, 2007; vs). Bu çalışmaların temel savı, kamu politikalarından fayda görmeye devan edenlerin ve/veya gelecekte fayda sağlama ihtimali olanların bu politikalarından faydalanmayan ve/veya bu politikaların maddi külfetini (vergiler, sigorta primleri, kazanç kayıpları vs.) yüklenmek zorunda kalamaları göre daha fazla destek verdiği yönündedir. Örneğin, emeklilerin emekli aylıkları programlarına, ailelerin aile yardımı programlarına ve kadınların da çocuk bakım hizmetleri gibi programlara daha fazla destek vermeleri bu yözündür (Lipsmeyer ve Nordstrom, 2003: 341).

Öre yandan kişilerin toplum içerisinde hangi sosyal tabakada yer aldığı onların sosyal sınıflarının görünümünü vermektedir. Toplum içerisindeki sınıf farklılığı, görünümeleri bireylerin maddi çıkarlarının da farklılaşmasına yol açmakta ve tutumlarının şekillenmesinde önemli bir faktör haline gelmektedir (d'Anjou ve diğerleri, 1995: 358; Jaeger, 2006b: 322-23; Andreb ve Heien, 2001: 339).

Andreb ve Heien (2001), RDYT açısından farklı eğilimler taşıyan sosyal grupları üç başlık altında toplamaktadır. Bu üç temel sosyal grup; refah devletinin tüketicileri, mali yüklenicileri ve üreticileri şeklindedir. Refah devletinin gelir transferlerinin müşterisi olan ya da sosyal pozisyonları itibarıyla bazı risklerle karşı karşıya kalma riski daha yüksek olan kişiler, sosyal konumları itibarıyla refah devletine güvence açısından bağımlılığı daha yüksek olan kesimler olup, *refah müşterileri (tüketiciler)* olarak ifade edilmektedirler. Herhangi bir risk ile yüz yüze olmayan ya da daha az risk düzeyinde olanlara göre refah devletine bu kesimdekiler daha fazla destek vermektedirler. RDYT düzeyi güçlü olan söz konusu grup içerisinde özellikle kadınlar, emekli aylığı alan yaşlılar, çocuklu genç aileler, düşük gelirli, yoksullar, eğitim düzeyi düşük olanlar, emik azınlıklar, işsizler ve "transfer sınıfı" olarak ifade edilen bir kısım toplum fertleri (öğrenciler, evsizler, engelliler, madde bağımlıları vs) yer almaktadır.

İkinci sosyal grubu ise refah devletlerinin sunduğu hizmetleri ve yardımları, daha çok "vergi mükellefi" sıfatıyla finanse eden, refah devletinin oluşturduğu mali yükü yüklenmek zorunda olan "mali yükleniciler" oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu grupta yer alan kişiler, refah devletinin vergi yükünü üstlenmeyi istemelerinden ötürü RDYT düzeyleri diğer gruplara göre daha zayıf kalabilmektedir. Blekesaune ve Quadagno (2003: 415)'a göre aslında refah politik-

kalarının finansmanı açısından bakıldığında, toplumun neredeyse tüm fertlerinin vergi ve benzeri yükümlülükler açısından paydaş konumunda oldukları görülmektedir. Ancak refah devleti yardımlarından yararlananlar cephesine odaklanıldığı takdirde, ilgili politika ve programların finansmanına katılanlar ile söz konusu programlardan fayda sağlayıcıların açıkça ayrıştığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum, toplum içerisinde refah politikalarından yararlananlar ve politikaların mali yükünü üstlenenler şeklinde bir ayrışmayı ve bazen de çatışmayı da kendiliğinden ortaya çıkarmaktadır.

Refah devletinin tüketicisi ya da mali yüklenicisi dışında kalan ve sözkonusu ilk iki gruptan ayrı tutulan refah devletini sürekli bütüne eğiliminde olan refah bürokratları; refah devletlerinin hizmetlerini gören doktor, hemşire, öğretmen, sosyal çalışmacı gibi kamu görevlilerinden oluşan "*üreticiler*" ise üçüncü çıkar grubunu oluşturmaktadır. Kamu sektöründe istihdam edilen bu grupdaki kişiler, özellikle özel sektörde çalışanlara göre sosyal dayatımcı yapıları daha güçlü, refah devletine daha fazla destek veren ve refah devletinin nüfuz alanını genişletmeye gayret eden bireylerden oluşmaktadır.

Teorik yaklaşımlardan ikincisi "*siyasal ideoloji (sembolik tutum) teorisi*dir." Bu teori iddialarını, kişisel çıkar teorisinin iddialarını çesti toplumsal inançlar, değerler ve sosyal normlar ile genişleterek ele almaktadır. İdeolojik değer ve yargılar; bireylerin devlet, işgücü piyasası veya gönüllü kuruluşlar gibi bazı diğer sosyal, siyasal ve ekonomik örgütlerle olan özel ilişkilerine göre şekillenmektedir (Feldman ve Zaller, 1992: 272-75). Bu değer ve yargılar, kazanım ve eşitlik, kapitalizm ve demokrasi, iktisadi bireycilik ve sosyal adalat gibi genelde birbirleri ile çelişen/çatışan durumların karşılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu unsurlar farklı ideolojik siyasal tutumların

dayanaklarını oluşturan ahlaki değerler olup refah devletine yönelik destekleri ya da karşı çıkaşları harekete geçirmektedirler (Blakeşaune ve Quadagno, 2003: 416).

RDYT noktasında, ideolojik bakış açısının çeşitli şekillerini veren değer ve yargular sistemi, maddi ya da maddi olmayan bazı çıkar unsurlarının dağıtımının, söz konusu devlet biçimini tarafından nasıl geçerleştirileceği ile ilgilidir (Andreb ve Heien 2001 : 340). *Dağıtım adaleti* (distributive justice) ilkeleri olarak ifade edilen bu değer ve yargular, teoride sıklıkla hakkaniyet (equity), eşitlik (equality) ve ihtiyaç (need) şeklinde üç kategoride ele alınmaktadır (Roller, 1994; Arts ve Gelissen, 2001; Levin-Epstein ve diğerleri, 2003).

Hakkaniyet ilkesi başta ABD olmak üzere çoğu liberal ülkede, sosyal adaletin tesisine yönelik bir bölüşüm için en çok kabul gören dağıtım ilkesidir (Ritzman ve Tomaskovic-Devey, 1992: 746). Hakkaniyet ilkesinin temel felsefesi, bir toplumda ortaya çıkarılmış olan maddi ve maddi olmayan çıkar unsurlarının üretim sürecinde, daha yüksek gayret göstererek en fazla katkıyı sağlamış olanların bölüşüm sürecinde de en yüksek payı alması gerekliliği ile aclaınmaktadır (Levin-Epstein ve diğerleri, 2003: 4).

Eşitlik ilkesi, hakkaniyet ilkesine göre daha soyut ve normatif bir ilke olarak ortaya çıkmaktadır. Eşitlik, benzer özelliklere sahip olanların eşit haklara sahip olması gerekliliğini ifade etmektedir. Bu bağlamda eşitlik ilkesi, ayrımlığı değil benzerliği dikkate alan bir bölüşüm ilkesidir. Söz konusu ilkeye göre; aynı gruba mensup ve benzer uygulamaları paylaşan kimseler, ortak tercihlere sahiplerdir (Kelley ve Evans, 1995: 158; Griffiths ve Lucas, 1995: 163). Nirekim ulus içerisinde gelir, sınıf vb farklılıklar dikkate alınmaksızın, aynı toplumun mensupları olmasından ötürü çıkarların toplam feritleri arasında bölüştürülmesinde eşitlikçi bir dağıtımın benimsemesi,

bu dağıtım ilkesini savunular tarafından daha adil bir değer olarak kabul edilmektedir (Spicker, 2006: 66). Eşitlikçi-egaliteryan bakış açısında, demokratikleşmenin olmazsa olmazı kabul edilen siyasal eşitiliğin (Hasenfeld ve Rafferty, 1989: 1029) bile ancak sosyal ve ekonomik anlamda bir sosyal eşitiliğin kurulması ile tesis edilebileceğini ileri sürmektedir (Spicker, 2006: 83).

İhtiyaç ilkesi ise bireylerin, refah-mutluluk düzeylerini arttırabilmelerini sağlayacak olan faydalı ve gerekli kaynaklara ulaşmasında, kişilerin becerilerinin farklılaştığını kabul etmekte, ancak bölüşümünün bu farklılıkları da ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır. İhtiyaç ilkesinin arkasında yatan temel düşünce, farklılaşan beceri ve engellerin varlığının kaderin doğal bir sonucu olduğudur (Rawls, 1971: 142). Dolayısıyla, kaynaklara ulaşmada eşitlik sağlanamadığı sürece hayatın kenediliğinden eşit imkânları sağlanmasını beklemek mümkün gözükmemektedir. Diğer yandan ihtiyaç ilkesi ve eşitlik ilkesi birbirleri ile yakından ilişkili ilkelere diler. Ahlaki temelli bir 'bakış açısından bakıldığında, herkes kendi kendine yetebilecek, asgari düzeyde de olsa kendisine rahatlık sağlayabilecek bir yaşamı sunan kaynaklara ulaşabilme imkânına sahip olabilmelidir. Ancak herhangi bir toplum nezdinde birileri gerinden fazlasını alırken diğerlerinin yeterli kaynaklara ulaşabilmesi mümkün değildir. Bu yüzden, ihtiyaç ilkesi, kabul edilebilir ve sosyal değerlere uygun yaşamın devamlılığı için gerekli, asgari yaşam standartlarını sağlayacak kaynaklara ulaşmada kişilere eşit imkânların sunulması gerekliliğini de öngörmektedir. Söz konusu ilkeye göre, refah devletinin gelir bölüşümünün bu engelleri ortadan kaldıracak biçimde kurgulanması gereği savunulmaktadır.

Bahsi geçen üç ilke ekonomilerde kaynakların, çıkarların ve fir-satların nasıl dağıtılması gerektiğine yönelik siyasal anlamda farklı

düşünce ve ideolojilerin (eşitlikçi, hümanist, liberal, demokrat, fırsat eşitlikçisi, bireyci ya da kolektivist vs) şekillenmesini ve bireysel sosyal tutumların söz konusu ideolojilere göre nasıl biçimlendiğini açıklamaktadır.

1.2. Ulusal Düzeyde Refah Devletine Yönelik Tutumlar

RDYT ulusal düzeydeki faktörlerle açıklamaya çalışan araştırmalar, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre tutumların nasıl şekillendiğine odaklanmaktadır. Yürütülen çalışmaların önemli bir kısmında refah devletlerinin *kurumsal kimlikleri* (refah rejimleri) ulusal yapıların açıklayıcısı olarak verilmektedir. Refah rejimleri ile RDYT arasında ilişkiyi kuran çalışmalarda açıklayıcı faktörlerin respitinde yukarıda açıklanan bireysel düzeydeki faktörler ile ülkelerin kurumsal refah kimlikleri araştırmalarda topluca değerlendirilmektedir.

Devlet, piyasa ve aile arasındaki ilişkilerde, ülkelerin tarih içerisindeki farklı deneyimleri, ülkelerde birbirinden ayrılan farklı ekonomik ve sosyal yapıların ortaya çıkmasına ve buna bağlı olarak ülkelerin değişik refah politikaları ve rejimlerine sahip olmalarına neden olmaktadır (Jaeger, 2006b: 157). Günümüz refah rejimlerinin mevcut kurumsal yapılarına göre sınıflandırılmasında, klasikleşmiş yapı³, Esping-Andersen (1990)'in eseridir. Eserde refah rejimleri; liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat rejimler şeklinde üçlü bir tipoloji şeklinde ele alınmaktadır.

Refah devletlerinin kurumsal yapılarını ulusal düzeyde alan çalışmalar incelendiğinde yöntem açısından da iki farklı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. İlk yöntem yaklaşımında her rejimden farklı farklı ülkeler seçilmekte ve birbirleriyle mukayese edil-

3 Esping-Andersen, Gosta (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press.

mektedir. Bu yöntemi izleyen çalışmalar; refah rejimleri içerisinde seçilen bazı ülkelerin sosyal yapı farklılıklarının neden oluştuğunu ve farklılıkların RDYT nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Özellikle, Esping-Andersen'in tipolojisinin ortaya koyduğu çizgiyi takip eden bu çalışmalar, refah rejimlerinin siyasal tercihler ve sosyal risklere göre biçimlenen ve bir takım sınıf çatışmalarına muhatap olan sosyal gruplar arasında ne gibi tutum farklılıkları ortaya çıkardığını araştırmaktadır. Söz konusu araştırmalardaki temel iddia ülkelerin refah yapılarındaki farklılıklara bağlı olarak sosyal gruplar arasındaki tutumların ve tutumların farklılaşacağı şeklindedir (Bean ve Papadakis, 1993; Svallfors, 1997; Svallfors, 2003, 2004; Linos ve West, 2003; Andersson, 2010 vs). İkinci yaklaşıma ait çalışmalarda ise Esping-Andersen'in tipolojisi ilave dayanaklarla daha da geliştirilmekte ve farklı rejim isimleri altında ülkeler yeniden kümelenebilmektedir. Bu çalışmalarda, tek tek ülkeler arasındaki tutum farklılıkları ortaya koyulmadan genel olarak rejim (küme) düzeyinde tutumların nasıl farklılaştığı araştırılmaktadır. Bu çalışmaların temel iddiası ise aynı rejim içerisinde yer alan ülkelerin yurtaşlarının benzer tutumlar sergiledikleri yönündedir (Arts ve Gelissen 2001; Jaeger 2006b vs).

2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmada, *ana evrenin* tamamına ulaşmak mali ve teknik açıdan çok güç olduğundan ana evreni temsilen ve bilimsel kurallara uygun olarak belirlenmiş örneklem ile araştırma sınırlandırılmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde RDYT ölgen araştırmalarda daha çok belli bir yaş üstü yurtaşların örnek kitle olarak edilmesi yönünde genel bir eğilimin olduğu görülmektedir. Literatürdeki araştırmalara uygun biçimde belirlenen 18 yaş üstü erişkinler araştırmama ana evreni olarak tespit edilmiş, bu ana evrene uygun örneklem seçimi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın *örnek büyüklüğü, tesadüfi olmayan kolayda örnekleme yöntemiyle* geri dönüş sağlanan 1325 ader anket formundan, eksik, tutarsız veya mantıksal açıdan hatalı bulunan 53 ader anket formunun elenmesinden sonra kalan 1272 kişi olarak belirlenmiştir. Genellikle bir milyon ve üzeri ana evreni kapsayan bir araştırmada *en az 384 kişiden* oluşan örnek kütlemin yeterli olduğu genel kabuldür (Saunders ve diğerleri, 2009: 219). Araştırmada 1272 deneye ulaşıldığından örnekleme için nicel geçerliliğin fazlasıyla sağlandığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında hazırlanan *anket soruları* deneklere yöneltilmeden önce, soruların anlaşılabilirliğini ve cevap verme süresinin tespit edilebilmesi amacıyla çoğunluğu Gümüşhane Üniversitesi akademisyenlerinden ve Gümüşhane esnafından oluşan otuz kişi-lik bir gruba ön anket çalışması uygulanmıştır. Ön anket çalışması sonucunda gerekli görülen düzeltilmeler yapıldıktan sonra; "http://www.esurveyspro.com" adresinde bir elektronik anket formu oluşturulmuş ve yurtaşların bu anket çalışmasına katılımını arttırmak amacıyla ulaşılabilen e-posta adreslerine anketin yer aldığı web adresinin tanıtımı yapılmıştır. Anket formu, 16.03.2011 ile 22.05.2011 tarihleri arasında "http://www.esurveyspro.com" adresinde yayında kalmıştır.

*Anket formunun*da yer alan RDYT ölçmeye yönelik sorular (Bkz. Ek-1) hazırlanırken pek çok ilgili tutum araştırmasında da referans alınan Uluslararası Sosyal Araştırmalar Programı (SSP, 2006)'nın "*derlemin rolü*" ölçğinde yer alan sorulardan, alan ve dil uzmanları ile görüşüldükten sonra Türkçeye çevirilerle oluşturulmuştur. Araştırmada 1: *Kesinlikle katılmıyorum*, 2: *Katılmıyorum*, 3: *Kısmen katılmıyorum*, 4: *Katılmıyorum*, 5: *Kesinlikle katılmıyorum* şeklinde "Beşli" Likert Ölçęęi kullanılmıştır. Beşli ya da yedili Likert ölçekleri özellikle

psikolojik analizlerde en uygun ölçeklendirme yöntemlerinden biri olarak kabul görmektedir. Araştırmanın ikinci kısmındaki sorular ise, ankete katılan yurtaşların demografik özelliklerini belirlemeye yöneliktir. Sosyo-ekonomik ve demografik özellikler tespit edilmeye çalışılırken her bir özellik için literatürdeki araştırmalarda yer alan ölçeklere uygun sorular hazırlanmıştır (Bkz. Tablo 1).

Araştırma sonucunda elde edilen *verilerin analizinde*, çok değişkenli istatistiksel analizler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri test edilirken, en uygun kullanım alanına sahip İç Tutarlılık Analizi metodu olan Cronbach Alfa (α) Karsayısı yöntemini kullanılmıştır. Güvenirlik analizi sonucu elde edilen ölçeklerin geçerliliklerinde ise, Faktör Analizi kullanılmış olup, analiz sonucunda değişkenlerin ilgili faktörler korelasyonunu gösteren faktör yükleri dikkate alınmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilikleri belirlendikten sonra araştırma hipotezlerinin testi yapılmıştır. Hipotez testlerinin çözümünde Fark Testleri yapılmış; ikili gruplarda parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi; üç veya daha fazla özellikli gruplarda ise tek yönlü Anova ve Tukey testleri yapılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise *SPSS for Windows 19.0* programı kullanılmıştır.

3. İĞİLİ LİTERATÜR ve ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Araştırmaya Katılanların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

1272 katılımcıdan oluşan araştırma örnekleminin demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri Tablo 1'de sunulmaktadır. Veriler dikkate alındığında araştırma örnekleminin Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun frekans dağılımı taşıdığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların yadaşık % 55'i kadınlardan % 45'i erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların % 54'ü evli iken bekârlar % 46'dır. İlk-orta ya da ilise

egitimi almış katılımcılar % 43 iken üniversite mezunlarının % 43 ve yüksek lisans ve doktora gibi en yüksek tahsil görmüş katılımcılar % 14'dür. Araştırmaya katılanlar daha çok alt ve orta gelirlilerden oluşmaktadır. Anketteki gelir ölçeği belirlenirken TÜİK'in her yıl yapmada olduğu hanehalkı büyüklüklerine göre belirlenmiş gelir skalasından faydalanılmıştır. Buna göre katılımcıların yaklaşık % 94'ü alt ve orta gelirlilerden oluşmakta iken yaklaşık katılımcıların % 6'sı çok yüksek geliri zenginlerden oluşmaktadır. Katılımcıların çalışma durumlarına göre dağılımına bakıldığında % 18'i işsiz/işgücü piyasası dışında kalan, % 7'si emekli, % 32'i kamu çalışanı ve % 22'i özel sektör çalışanı şeklinde dağılmaktadır. Yaşa göre katılımcıların dağılımına bakıldığında katılımcıların % 9'u yaşlılardan oluşurken % 63'ü aile sahibi olabileceği ve işgücü piyasasında yer alabileceği kabul edilebilecek orta yaş grubu bireylerden ve % 18'i henüz aile kuramamış ve işgücü piyasasına katılım sürecinde olan gençlerden oluşmaktadır. Araştırmalarda bireylerin siyasi eğilimleri ni belirlerken çok farklı ölçekler kullanılmaktadır. Bu araştırmada doğrudan katılımcılara kendilerini hangi siyasal ideolojiye yakın hissettikleri yönünde tercihli tek soru yöneltilmiştir. Siyasi eğilimini belirtmek istemeyen/kararsız kalanlar % 12'dir. Siyasal eğilim Sağ (liberal demokrat, muhafazakâr ve milliyetçi muhafazakâr) ve Sol (sosyal demokrat ve marksist) şeklinde yelpazelendirildiğinde sağ görüşlü katılımcıların % 62, sol görüşlü katılımcıların % 16 olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Kadın	695	54, 6	İşsiz	232	18, 2
Erkek	577	45, 4	Emekli	88	6, 9
<i>Medeni Durumu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kamu Çalışanı</i>	<i>415</i>	<i>32, 6</i>
Evli	684	53, 8	Özel Sektör 1*	256	20, 1
Bekâr	588	46, 2	Özel Sektör 2**	281	22, 1
<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Yaş</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
İlköğretili-Lise	550	43, 2	18-24	227	17, 8
Ön Lisans-Lisans	544	42, 8	25-35	433	34
Yüksek Lisans-Doktora	178	14	36-45	286	22, 5
<i>Gelir Düzeyi</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>46-55</i>	<i>212</i>	<i>16, 7</i>
Alt	541	42, 5	56 ve üzeri	114	9
Orta	659	51, 8			
Yüksek	72	5, 7			
<i>Çocuk Sayısı (Hane başına beş yaş altındaki)</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Siyasi Düşünce</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Yok	655	51, 5	Liberal Demokrat	231	18, 2
1	176	13, 8	Muhafazakâr	266	20, 9
2	199	15, 6	Milliyetçi Muh.	405	31, 8
3	124	9, 7	Sosyal Demokrat	188	14, 8
4	74	5, 8	Marksist	24	1, 9
5 ve üzeri	44	3, 5	Kararsızım	158	12, 4

* Bağımsız çalışan

** Bağımlı çalışan

3.2. Araştırma Ölçeğinin Güvenilirliği ve Geçerliliği Analizi

3.2.1. Güvenilirlik Analizi Bulguları

Ölçek güvenilirliği bir test veya ankette yer alan soruların, birbirleri ile olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin söz konusu sorunu ne derece yansıttığını açıklamaktadır (Kalaycı, 2009: 403). Güvenilirliği değerlemede kullanılacak dört farklı yöntem bulunmaktadır. Bunlar, test-tekrar testi güvenilirliği, paralel (eşdeğer) form güvenilirliği, iki yarı testi güvenilirliği, Kuder Richardson-20 (KR-20) ve Cronbach Alfa (α) güvenilirliğidir. Anket sonlarına verilecek cevapların üç veya daha fazla şıklı olması durumunda sosyal bilim araştırmalarında en sık Cronbach alfa (α) katsayısı kullanılmaktadır (Büyükköçtürük, 2009: 170-171).

Tablo 2: Araştırma Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Bulguları

ÖLÇEK SORULARI	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Örnek Büyüklüğü	Değişken Siliğinde (α) Katsayısı
Refah Devleti 1	4, 25	, 826	1272	, 857
Refah Devleti 2	4, 46	, 651	1272	, 843
Refah Devleti 3	4, 45	, 640	1272	, 841
Refah Devleti 4	4, 14	, 739	1272	, 843
Refah Devleti 5	4, 39	, 670	1272	, 843
Refah Devleti 6	4, 43	, 631	1272	, 836
Refah Devleti 7	4, 31	, 677	1272	, 840
Refah Devleti 8	4, 31	, 707	1272	, 848
Refah Devleti 9	4, 51	, 587	1272	, 838
Refah Devleti 10	4, 45	, 618	1272	, 845
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Değişken Sayısı	Cronbach's Alfa
43, 71	20, 055	4, 478	10	, 857

Alfa katsayısı sıfır ile bir arasında rakamlar almaktadır. Bu istatistik değeri bire ne kadar yaklaşırsa ölçeğin güvenilirliği o kadar yüksek kabul edilmektedir. Alfa katsayısına bağlı güvenilirliğin ölçüğü alfa değeri için $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ arasında ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ arasında ise ölçek oldukça güvenlidir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı, 2009: 405). Sosyal bilim araştırmalarında sağlıklı sonuçlara ulaşmak için bu sayının 0, 70 ve üstü değer alması tercih edilmektedir. Araştırmada RDYT ölçeğinin güvenilirliği alfa (α) katsayısı ile test edilmiş ve Tablo 2'deki bulgulara ulaşılmıştır.

RDYT ölçmeye yönelik ölçeğin 10 değişkeninin güvenilirlik analizi doğrultusunda ulaşılan alfa katsayısı değerinin 0, 857 olduğu görülmektedir. Bu oran güvenilirlik analizinde alt sınır olarak kabul edilen 0, 70 oranından oldukça yüksektir. Öte yandan görüldüğü üzere değişkenlerle ölçek arasındaki korelasyonlar oldukça yüksektir ve bu bağlamda refah devleti ölçeğinden herhangi bir değişkenin (sorunun) silinmesine gerek duyulmamıştır.

3.2.2. Geçerlilik Analizi Bulguları

Bir ölçeğin yapısal geçerliliğinin test edilmesinde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri faktör analizidir. Faktör analizi, veriler arasındaki ilişkilere dayanarak verilerin daha anlamlı ve öz bir biçimde sunulmasını sağlayan çok değişkenli bir istatistiksel analiz türüdür. Faktör analizinde amaç, değişkenler arasındaki karşılıklı bağımlılığın kökenini araştırmaktır (Kuruluş, 2006: 397-398). Başka bir tanımda ise, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktörle açıklamayı amaçlayan istatistiksel bir tekniktir. Faktör analizi, bir faktörleştirme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları (değişkenleri) ortaya çıkar-

ma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyükköçürük, 2009: 123).

Faktör analizi, temel olarak keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizi olarak ikiye ayrılır. Keşfedici faktör analizinde veri, faktör yapısını tanımlamak ve veriyi özetlemek için kullanılmaktadır çalışılmaktadır (Hair ve diğerleri, 2005: 91-95). Bu araştırmada ölçeğin geçerliliğini test etmek amacıyla keşfedici faktör analizi kullanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle keşfedici faktör analizinin uygun istatistiksel teknik olup olmadığını tespit etmek amacıyla KMO Örnekleme Uygunluğu Ölçümü (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ve Bartlett's Test (Bartlett's Test of Sphericity) uygulanmıştır. KMO Örnekleme Uygunluğu Ölçümü, gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir indekstir. KMO oranın 0, 50'nin üzerinde olması gerekmektedir ve oran ne kadar yüksek olursa veri seti faktör analizi yapmak için o kadar iyi olmaktadır. Bartlett testi, korelasyon matrisinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyonlar olduğunu test etmektedir (Kalaycı, 2009: 322). Ayrıca faktör analizinde faktör yükleri, değişkenlerin ilgili faktörle olan ilişkilerini göstermektedir. Faktör yükleri her bir değişkenin ilgili faktörü temsil etme derecesini göstermektedir ve faktörlerin tanımlanmasında esas alınmaktadır (Kurtuluş, 2006: 405). 350 ve üzerindeki veri gözlem sayısı için faktör ağırlığının 0, 30 ve üzerinde olması gerekmektedir. Bu araştırmada 0, 40 ve üzerindeki faktör yükleri faktörlerin yorumlanmasında dikkate alınmıştır. Tablo 3'den görüleceği üzere ölçekte yer alan 10 soru tek bir faktör altında (Refah Devleti) toplanmıştır ve faktör analizi sonucunda hiçbir değişkenin silinmesine (faktör yükü < 0, 40) gerek duyulmamıştır.

Tablo 3: Araştırma Ölçeğinin Geçerlilik Analizi Bulguları

Faktör	Özdeğer	% Varyans	% Kumülatif	Özdeğer > 1	% Varyans	% Kumülatif	Faktör Yüklü
Refah Devleti 2	5,848	58,548	58,548	5,855	58,548	58,548	,828
Refah Devleti 3	,785	7,853	66,401				,772
Refah Devleti 9	,672	6,721	73,122				,762
Refah Devleti 10	,575	5,752	78,874				,700
Refah Devleti 1	,509	5,094	83,968				,699
Refah Devleti 8	,478	4,783	88,751				,696
Refah Devleti 7	,334	3,346	92,097				,668
Refah Devleti 6	,284	2,846	94,943				,577
Refah Devleti 4	,271	2,715	97,658				,523
Refah Devleti 5	,242	2,421	100,00				,474

(Faktör adı: Refah Devleti) KMO: 0,86

Bartlett Test: 4960,345 p<0,000

3.3. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

3.3.1. Cinsiyete Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

RDYT'in cinsiyete göre farklılaşması literatürde çeşitli nedenlere bağlı olarak açıklanmaktadır. Psikolojik temelli sosyalleşme teorisi erken dönem cinsiyet farklılıklarının çevresel faktörlere bağlı olarak değiştiğini iddia etmektedir. Bu çevresel faktörler, kadınlara yönelik temel yargı ve tutum kalıplardır. Bu tutum ve yargılar, erkeğe çalışma, adaleti sağlama ve geçimi temin etme vazifesi yüklerken kadınlara ailenin korunması ve çocukların bakımı vazifelerini uygun görmektedir (Orloff, 1996: 53). Bu görüşe göre endüstri sonrası toplumlarda kadınlar, bu tutum ve yargılarla birlikte toplumda refah devletine ciddi düzeyde bağlıdır. Kadın kesim olmuştur (Svallfors, 1991: 622; Edlund, 1999: 354). Kadın ile refah devletinin sosyal politikaları arasındaki bağımlılık ilişkisi kadınların erkeklerle göre daha olumlu RDYT sergilemelerine neden olmaktadır.

Bir kısım çalışmalar, kadınların refah devletine yönelik güçlü desteklerini açıklarken kadınların doğal yapılarına dikkat çekmektedirler. Kadınların "şefkati olmayan rasyonelliği" ile ifade edilebilmesi mümkün, kendilerine özgü mülki yapıları, onları erkeklerden ayıran bazı ilgi, düşünce ve özyeteriy sahibi olmalarına neden olmaktadır (Swaffors, 1997: 290). Kadınlar, erkeklere göre daha eşitlikçi adalet yargılarına, koruma güdülerine, birliktelik ve sorumluluk duygularına sahiptirler (Orloff, 1996: 57). Erkekler ise kadınlara göre daha çok kişisel performansla dayalı, bireyci adalet ve paylaşım yargılarına sahiptirler (Andreeb ve Heien, 2001: 341). Bazı yazarlar bu durumu kişisel çıkar açısından renellenendirirken, kadınların çoğu refah devletinde erkeklere göre daha fazla maddi yardım programlarından yararlanıyor olmasına bağlamaktadır (Oorschot ve diğerleri, 2005: 37).

Bir kısım çalışmalar, cinsiyete göre tutumların farklılaşmasını, kadınların ve erkeklerin istihdamlarının yoğunlaştığı sektörlerin farklılığına bağlamaktadır. Refah devletlerinde bazı koruma ve güvence hizmetlerinin kurumsallaşmasıyla beraber, özellikle olgunlaşmış bazı refah devletlerinde kamu sektörünün yürüttüğü sosyal hizmetlerdeki kadın istihdamı artmıştır. Bu durumun istihdam durumuna bağlı olarak cinsiyete göre farklılaşan tutumlar ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir (Hicks ve Esping-Andersen, 2005: 521-522). Daha çok kamu ve hizmet sektöründe istihdam edilen kadınlar erkeklere göre refah devletine daha fazla destek vermektedirler.

Hipotez 1: Cinsiyete göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4: Cinsiyete Göre RDYT'e İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama (X)		Ss	T	SD	p
			Kadın	Erkek				
Refah Devleti	Kadın	695	4,9122	,28316	58,750	1,270	0,000	
	Erkek	577	3,8388	,36801				

$P < ,05$

Tablo 4'de Türkiye'de araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre refah devletine yönelik tutumlarının farklı olup olmadığına ilişkin yürütülen bağımsız iki örnek t testi sonuçları sunulmaktadır. H1 hipotezini test etmek için yapılan t-testi sonucunda, araştırmaya katılanların RDYT cinsiyete göre anlamlı bir fark taşımaktadır [$t(1270) = 58,750, p < 0,05$]. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yani, araştırmaya katılanlardan kadınların refah devletine yönelik tutumları, erkeklerin refah devletine yönelik tutumları % 95 güven aralığında farklılık göstermektedir. Türkiye'de araştırmaya katılan kadınların refah devletine yönelik olumlu tutum düzeylerinin ($X = 4,91$) erkeklere göre ($X = 3,83$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.3.2. Yaşa Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Yaşa bağlı olarak kişilerin refah devletine olan bağımlılık düzeyleri değişebilmekte ve tutumlar farklılaşabilmektedir. Yoksulluğun varlığı ya da yoksul kalma riski, refah devletine olan bağlılık ve bağımlılık düzeyini belirlemektedir. İnsanların farklı yaş dönemlerinde farklı düzeylerde yoksulluk riski ile karşı karşıya kalabildiklerini söyleyebilmek mümkündür. Gençler, yaşları küçük çocuklara veya işgücü piyasasında bulunmayan çocuklara sahip aileler ile yaşlılar, yoksulluk riski ile en fazla karşı karşıya kalma riski olan yaş grupları olup bu grupların refah politikalarına bağımlılığı orta yaş grubun-

daki insanlara göre daha yüksektir. Yaşlıların gençlere göre yoksulluk riski düzeyi ülkenin sosyal güvenlik yapısına bağlı olarak değişebileceğinden söz konusu RDYT gençlerden farklılaşabilmektedir.

Bir kısım yazarlar, yaşın tutumlar üzerindeki etkisini açıklarken kişilerin yaşlarına bağlı olarak maddiyatçı duygularının nasıl değiştiğine dikkat çekmektedirler. Onların çalışmaları, gençlerin ve orta yaştaki insanların yaşlılara göre daha post-materyalist⁴ değer yargılarına sahip olduklarına vurgu yapmaktadır. Post-materyalist değer yargılarına daha fazla sahip olan kişiler, saf kişisel çikardan öte dayanışmacı ve kolektif biriktiriciliği daha fazla savunmaktadır. Nitekim bir kısım araştırmalarda, gençlerin yaşlılara göre daha eşitlikçi değer yargılar taşıdıkları ve aktif devlet müdahalesini daha fazla savundukları bulgusuna rastlanmaktadır (Andreeb ve Helen, 2001: 341). Ancak belirtmekte fayda vardır ki, ülkelerin farklı modernleşme ve gelişme düzeyleri, maddiyatçı kaygıların ve buna bağlı olarak yaş etkilerinin de değişmesine neden olabilmektedir.

Aksine, Oorschot (2005), gençlerin yaşlılara göre daha zayıf dayanışmacı yapılarının olduğunu ileri sürmektedir. Ervasti (1998) ise gençlerin yaşlılara göre ekonomik anlamda daha bireyci yapıda olduklarını, yaşlıların ise gençlere göre daha eşitlikçi ve sosyal dayanışmacı olduklarını ileri sürmektedir. Kişisel çıkar bağlamında değerlendirildiğinde, hastalık ve malullük gibi uzun dönemli sosyal riskler ile gençler, yaşlılara göre daha az karşı karşıya kalmaları nihayetinde refah devletinden daha az faydalanmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Refah devletinden daha az faydalanma durumu, gençlerin kişisel çıkar dürtüleri ile refah devleti arasındaki bağ güçsüzleşmekte ve gençlerin aktif refah devleti politikalarına olan

destek düzeylerini zayıflamaktadır. Dolayısıyla gençler yaşlılara göre yeniden dağıtım ve refah politikalarına daha soğuk bakmaktadır (Ervasti, 1998: 291; Oorschot, 2005: 37).

Hipotez 2: Yaşa göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5: Yaş Gruplarına Göre RDYT'e İlişkin Anova ve Tukey Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş Grubu	N	A.O.	SS	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Refah	17-24 yaş arası	227	4,5022	,57511	Gruplar Arası	16,364	4	4,091		
	25-35 yaş arası	433	4,3141	,64780						
Devlet	36-45 yaş arası	286	4,3531	,63614	Grup İçi	480,541	1267	,979	10,787	0,000
	46-55 yaş arası	212	4,5078	,58390						
56 yaş ve üzeri		114	4,6053	,57405	Toplam	496,905		1271		
Toplam		1272	4,4253	,62526						

Yaş Grupları	Ortalama Farkları	SH	P	Gruplar Arası Farkları
(1) 18-24 yaş arası 25-35 yaş arası (2)	,18811*	,05047	,002	(2-1)
35-45 yaş arası (3)	,14906	,05474	,051	(2-4)
46-55 yaş arası (4)	-,06855	,05882	,771	(2-5)
56 yaş ve üzeri (5)	-,10306	,07069	,590	
(2) 25-35 yaş arası 18-24 yaş arası (1)	-,18811*	,05047	,002	(2-1)
36-45 yaş arası (3)	-,03906	,04693	,921	(2-4)
46-55 yaş arası (4)	-,25667*	,05162	,000	(2-5)
56 yaş ve üzeri (5)	-,29118*	,06483	,000	
(3) 36-45 yaş arası 18-24 yaş arası (1)	-,14906	,05474	,051	(3-4)
25-35 yaş arası (2)	,03906	,04693	,921	(3-5)
46-55 yaş arası (4)	-,21761*	,05581	,001	
56 yaş ve üzeri (5)	-,25212*	,07153	,002	
(4) 46-55 yaş arası 18-24 yaş arası (1)	,06855	,05882	,771	(4-2)
25-35 yaş arası (2)	,25667*	,05162	,000	(4-3)
36-45 yaş arası (3)	,21761*	,05581	,001	
56 yaş ve üzeri (5)	-,03451	,07153	,999	
(5) 56 yaş ve üzeri 18-24 yaş arası (1)	,10306	,07069	,590	(5-2)
25-35 yaş arası (2)	,29118*	,06483	,000	(5-3)
36-45 yaş arası (3)	,25212*	,06821	,002	
46-55 yaş arası (4)	,03451	,07153	,989	

4 Post-materyalist değer yargılarından söz edildikeni; kişilerin maddi kaygılarının zayıf, dayanışmacı yapılarının ve diğerlemin (aktüerist) duygularının güçlü olması ifade edilmektedir (Bowles ve Gintis, 2000: 34).

Tablo 5'de görüldüğü gibi, katılımcıların yaş gruplarına göre refah devletine yönelik tutumları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0, 000 ($p < 0, 05$ ise anlamlı) olduğundan Türkiye'de yaş grupları arasında RDYT açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, H2 hipotezi kabul edilmiştir. RDYT genel olarak oldukça olumlu olmasına karşın yaş gruplarına göre bu tutum düzeyi değişmektedir. Buna göre refah devletine yaş grubuna göre en destekçi olan kesim yaşlılar iken refah devletine yönelik sempatisi diğer yaş gruplarına göre biraz daha zayıf olan kesim ise 25-35 yaş arasındaki gençlerdir. Yaş grupları arasında istatistiksel olarak farklılığın olduğu görülmekte birlikte hangi yaş grupları arasında bu farklılığın olduğuna bakmak için Tukey testi sonuçlarına bakmak gerekmektedir. İki yaş grubu arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değerine ($p < 0, 05$ ise anlamlı) göre grup ortalamaları birbirine yakın olmasına karşın hemen her yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Dolayısıyla refah devletine yönelik tutumların yaş gruplarına göre homojen olmadığı, yaşa bağlı olarak tutum farklılıkları ortaya çıktığını söyleyebilmek mümkündür. Tablo verilerine göre Türkiye'de RDYT orta yaş grubunda gençlere ve yaşlılara göre nispeten daha düşüktür.

3.3.3. Gelir Düzeyine Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Kişilerin gelir düzeyi; yaş, eğitim, istihdam gibi diğer sosyalleşme süreçlerinin bir çıktısıdır. Dolayısıyla gelir düzeyi ile RDYT arasındaki ilişki, bu sosyalleşme faktörlerine göre daha açıktır. Gelir seviyesi açıkça refah programlarından kimlerin yararlanacağını, kimlerin ise yararlanamayacağını belirlemektedir. Çoğu refah devletinde, işgücü piyasasına katılımlarının gerçekleştirilmesi nedeniyle

gelirden yoksun kalan işsizler, düşük eğitimliler, yaşlılar ve kadınlar düşük gelir düzeyleri nedeniyle refah programlarının hedef müşterileri konumunda kalmaktadırlar. Nitekim bu kesimlerin refah devletine olan bağlılık düzeyleri, toplumun yüksek gelir düzeyine sahip fertlerine göre daha olumludur. Zira refah programlarının devamlılığı ve genişlemesi söz konusu kesimdekiler için daha hassas bir meseledir (Giliens, 1995: 1001).

İktisadi kişisel çıkar yaklaşımı, yardıma muhtaç düşük gelirli bireyler için yüksek gelirli bireylerin zayıf dayanışmacı tutumları ve bu kesimleri hedef alan sosyal harcamaları da pek sevimli göremediklerini ileri sürmektedir (Fox, 2004: 589; Oorschot, 2005: 37). Yine kişisel çıkar yaklaşımı, ilave refah sunumunun karşılığının ilave vergi yükü olmasından ötürü özellikle mali yükü üstlenmek zorunda kalan yüksek gelirli bireylerin refah programlarına olan hassasiyetlerini artmasına ve menfi duygular ile ilgili programlara yaklaşmalarına neden olduğunu ileri sürmektedir (Oorschot, 2010: 21).

Hipotez 3: Gelir düzeyine göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, katılımcıların gelir düzeylerine göre refah devletine yönelik tutumları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0, 000 ($p < 0, 05$ ise anlamlı) olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların gelir düzeyleri arasında refah devletine yönelik tutumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6: Gelir Düzeyine Göre RDYT İlişkin Anova ve Tukey Testi Sonuçları

Ölçek	Gelir Düzeyi	N	A.O.	SS	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P	
											Alt Gelir
Refah Devleti	Yüksek Gelir	Toplam	1272	4,4253	,62526	Toplam	496,905	1271			
		Orta Gelir	659	4,4082	,60293	Gruplar Arası	35,087	2	17,544	0,000	
		Alt Gelir	541	4,5305	,58807	Gruplar Arası	35,087	2	17,544	0,000	
Refah Devleti	Orta Gelir	Toplam	1272	4,4253	,62526	Toplam	496,905	1271			
		Yüksek Gelir	72	3,7917	,71083	Grup İçi	461,818	1267	,364	48,207	0,000
		Alt Gelir	1200	4,4253	,62526	Grup İçi	461,818	1267	,364	48,207	0,000
Tukey Testi Sonuçları											
Gelir Düzeyi		Ortalama Farkları		SH		P		Gruplar Arası Farkları			
(1) Alt Gelir Orta Gelir(2) Yüksek Gelir(3)		,12230* ,73883*		,03500 ,07568		,001 ,000		(1-2) (1-3)			
(2) Orta Gelir Alt Gelir(1) Yüksek Gelir(3)		-,12230* ,61653*		,03500 ,07488		,001 ,000		(2-1) (2-3)			
(3) Yüksek Gelir Alt Gelir(1) Orta Gelir(2)		-,73883* ,61653*		,07568 ,07488		,000 ,000		(3-1) (3-2)			

Yapılan Anova testi sonucunda, araştırmaya katılanların refah devletine yönelik tutumlarının gelir düzeylerine göre dağılımların ortalaması şu şekildedir: Alt gelir grubu ortalaması 4, 53, orta gelir grubu ortalaması 4, 40 iken yüksek gelir grubu ortalaması 3, 79'dur. Dolayısıyla gelir düzeyi ile refah devletine yönelik tutumlar arasındaki ilişkiye bakıldığında düşük ve orta gelirlili kişilerin refah devletine yönelik tutumlarının yüksek gelirlilere göre daha olumlu olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Tukey testi sonuçları gelir düzeyine göre sosyal grupların RDYT açısından homojen olmadıklarını göstermektedir. Yüksek gelir grubuyla diğer gelir grupları arasında sınıf çatışması boyutunda olmama da refah devletine yönelik destek noktasında belirgin bir farklılık olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.4. Çalışma Durumuna Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Sosyal tabakalaşmanın temel kurumsal yapılarından biri de işgücü piyasasıdır (Edlund, 1999: 354). RDYT'in farklılaşmasına neden olan istihdam ilişkili durumları iki açıdan ele almak mümkündür. Tutumların değişmesine, hem istihdamın gerçekleştiği sektörün hangi sektör (kamu-özel) olduğu hem de sektör içerisinde kişilerin mesleki statülerine bağlı olarak gelir düzeylerinin değişmesi etki etmektedir. Kamu sektörü çalışanları, kamu sektörünün genişlemesine ve genişlemenin sürekliliğine toplumun diğer fertlerine göre daha isteklilerdir. Başarılı bir kamu sektörü, söz konusu sektörde çalışanların kariyerleri, iş ilişkileri için daha yüksek fırsatlar ortaya çıkarmakta ve çalışanların daha güvenli bir işte çalışıyor olmalarını garanti etmektedir. Ayrıca kamu sektöründeki çalışma ilişkileri, çalışanlar ile onların hizmet verdikleri refah grupları arasında sempati ve dayanışma bağlarının oluşmasına imkan tanımaktadır (Svallfors, 1995: 55). Kamu sektörü tarafından istihdam edilenlerin güçlü eşitlikçi adalet yargıları ve devlet müdahalesi anlayışı (Andreb ve Heien, 2001: 341), onların devletin daha fazla refah sunumunda bulunmasına güçlü destek ortaya çıkarırken refah devletinin topluma olan mali yükleri ile pek ilgilenmemelerine neden olmaktadır (Oorschot, 2010: 21). Özel sektör çalışanları ise kamu çalışanlarından farklı olarak genelde oluşan sorunların çözümünde devleti kurtarıcı gibi görmektense sorunların yükünü ağırlaşmış bir mekân olarak görebilmektedirler. Dolayısıyla özel sektör çalışanları kamu çalışanlarına göre refah devletine daha olumsuz tutumlar ile yaklaşabilmektedirler (Svallfors, 1991: 621).

Diğer yandan kapitalist toplumlarda kişilerin hastalık ve işsizlik gibi riskler ile karşı karşıya kalıp kalmayacağı ve toplumda sosyo-

Tablo 7: Çalışma Durumlarına Göre RDYT İlişkin Anova ve Tukey Testi Sonuçları

Ölçek	Çalışma Durumu	N	A.O.	SS	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Refah	Kamu Çalışanı	415	4, 5229	, 59290		24, 359	4	6, 090		
	Özel Sektör(II)	256	4, 1680	, 69106	Grup İçi	472, 546	1267	, 373	16, 328	0, 000
Devlet	Özel Sektör(II)	281	4, 4021	, 59629	Toplam	496, 905	1271			
	Toplam	1272	4, 4253	, 62526						
H0: Eşitlik										
Çalışma Durumu Grupları										
(1) İşsiz Emekli (2)					Ortalama Farkları	SH	P		Gruplar Arası Farklar	
					-, 04389	, 07646	, 979			
					-, 00996	, 05006	1, 000		(1-4)	
					, 34496	, 05536	, 000			
					, 11080	, 05417	, 245			
(2) Emekli İşsiz (1)					, 04389	, 07646	, 979		(2-4)	
					, 03393	, 07167	, 990			
					, 38885	, 07547	, 000			
					, 15468	, 07460	, 232			
(3) Kamu Çalışanı İşsiz (1)					, 00996	, 05006	1, 000		(3-4)	
					-, 03393	, 07167	, 990			
					, 35492	, 04853	, 000			
					, 12076	, 04718	, 079			
(4) Özel Sektör(I) İşsiz(1)					-, 34496	, 05536	, 000		(4-1)	
					-, 38885	, 07547	, 000		(4-2)	
					-, 35492	, 04853	, 000		(4-3)	
					-, 23417	, 05277	, 000		(4-5)	
(5) Özel Sektör(II) İşsiz(1)					-, 11080	, 05417	, 245		(5-4)	
					-, 15468	, 07460	, 232			
					-, 12076	, 04718	, 079			
					-, 23417	, 05277	, 000			

Tablo 7'de görüldüğü gibi, katılımcıların çalışma durumlarına göre refah devletine yönelik tutumlar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0, 000 ($p < 0, 05$ ise anlamlı) olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların çalışma durumları arasında refah devletine yönelik tutumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, H4 hipotezi kabul edilmiştir.

ekonomik kaynakların eşitsiz dağılıp dağılmayacağı, kişilerin mesleki pozisyonlar ile yakından ilgilidir. Piyasanın eşit olmayan kaynak dağıtımını, işsizliğin, yoksulluğun, iş kazalarının ve diğer bazı olumsuz durumların ortaya çıkardığı risklerin eşit dağıtılmaması ile ilgilidir (Svallfors, 1991: 611). İşgücü piyasasında vasıfsız bir çalışan olmak, beyaz yakalı çalışanlara ve yüksek geliri çalışanlara göre tüketim mallarına ulaşabilmede zayıf bir güce sahip olma anlamına gelmektedir. İşgücü piyasasına hiç katılmama, daha açık bir ifadeyle işsiz kalma veya bu piyasada zayıf bir pozisyonda yer alma, çoğu zaman sosyal korumayı zaruri kılmakta ve bu konuda yer alan kişiler refah devletine bağımlı yapmaktadır. Hal böyle olduğunda zaman vasıfsız çalışan sınıfı, girişimcilik ve beyaz yakalı çalışanların artmasına pek sıcak yaklaşmazken aynı zamanda genişleyen refah politikalarının koruyucusu ve destekleyicisi olabilmektedir. Dayanışmacı yapının hassas olduğu bazı toplumlarda, bu sınıftaki kişilerin sadece kendi sınıfında bulunan insanlar için fedakâr tutumlar takındıkları da görülebilmektedir. (Svallfors, 1991: 619; Edlund, 1999: 354).

Hipotez 4: Çalışma durumuna göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Buna göre refah devletine yönelik tutum düzeyleri genelde olumlu olmakla birlikte refah devletine en sempatik kesim emekliler, kamu çalışanları ve işsizler iken diğer gruplara göre daha az sempatisi olan kesim kendi özel işinde çalışanlardır. Tukey testi sonuçları da bu grupların tutum açısından homojen gruplar olmadığını ortaya koymaktadır.

3.3.5. Eğitim Düzeyine Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Eğitim, temel bir sosyalleşme sürecidir. Ancak eğitimin tutumlar üzerinde nasıl etki ortaya çıkardığı ise tartışmalıdır. Eğitimin öncelikli görevlerinden birisi toplumun uygarlaşmasınıdır. Uygarlaşmayı, demokratik değerlerin toplumsal ölçekte kabullenilmesi olarak ifade eden Hasenfeld ve Rafferty (1989: 1031)'e göre, eğitim düzeyi ile birlikte gelen belli değer yargularından biri de iyi eğitim almış olanların eşitliği pozitif bir değer yargısı şeklinde algılamalarıdır. Şayet bunun doğru olduğu kabul edilirse daha iyi eğitim almış kişilerin, güçlü eşitlikçi değer yargılarına sahip olmalarını ve sosyal adaleti amaçlayan devlet müdahalelerini daha fazla desteklemelerini beklemek gerekmektedir.

Aksine diğer bir görüşe göre de eğitim kişileri daha da bireyci yapmaktadır. Eğitim süreci boyunca ancak emeklerinin karşılığı olarak ödüllendirilmiş olan kişiler, gayret gösterildikçe ödüllendirilmenin artacağına güçlü bir şekilde ikna edilmektedirler. Bundan ötürü kişisel başarı inancı, iyi eğitim almış kişiler arasında daha yaygın olmaktadır. Dolayısıyla eğitim süreci kişileri daha az otoriterci yapmaktadı ve sosyal farklılıklara daha toleranslı yaklaşmalarına neden olmaktadır (Andreb ve Heien, 2001: 341).

Oorschot (2005: 38)'a göre yüksek düzeyde eğitim almış olan kişilerin hasarlık, malullük ve işsizlik gibi sosyal riskler ile karşılaşma ve refah devletine bağımlı kalma ihtimali eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha zayıftır. Bu açıdan yaklaşıldığında iyi eğitimlilerin diğerlerine göre daha az dayanışmacı karakterlere sahip oldukları ileri sürülebilmektedir. Ancak yine de yüksek tahsillerin genellikle daha güçlü ahlaki değer yargılarına sahip oldukları görülmektedir. Bu endemli birikimleri onları toplumda kültürel olarak daha ileri görüşlü ve açık fikirli yapmaktadır. Dolayısıyla eğitim sürecinin, dayanışmacı refah yapısına destekleri arttıran motive edici bir faktör olduğunu söylemek daha gerçekçi gözükmektedir.

Hipotez 5: Eğitim düzeyine göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi, katılımcıların eğitim düzeylerine göre refah devletine yönelik tutumları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0, 000 ($p < 0, 05$ ise anlamlı) olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların eğitim düzeyleri arasında refah devletine yönelik tutumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, H5 hipotezi kabul edilmiştir. Tüm eğitim gruplarında refah devletine yönelik tutumlar oldukça olumlu olmakla birlikte eğitim düzeyi yükseldikçe bu tutum düzeyi zayıflamaktadır. Tutum noktasında, yüksek lisans ve doktora mezunları en zayıf tutuma sahip olup diğer mezuniyet derecesine sahip kişilere göre farklı bir tutum karakteri göstermektedir.

Tablo 8: Eğitim Düzeyine Göre RDYT İlişkin Anova ve Tukey Testi Sonuçları

Ölçek	Eğitim Düzeyi	N	A.O.	SS	Kayanak	KT	SD	OKT	F	P
Rafah	Devlet	178	4, 1798	6,7333	Grup İçi	1483, 479	1269	, 381	17, 620	0, 000
<i>TEKEL Testi Sonuçları</i>										
Eğitim Düzeyi	Ortalama Farkları	SH	P	Gruplar Arası Farklar	(1) İlköğretim-Lise Orn Lisans-Lisans (2)	, 05888	, 03732	, 256	(1-3)	
					Y. Lisans-Doktora (3)	, 31477*	, 05323	, 000		
					(2) Orn Lisans-Lisans İlköğretim-Lise (1)	-, 05888	, 03732	, 256	(2-3)	
Y. Lisans-Doktora (3)	Ortalama Farkları	SH	P	Gruplar Arası Farklar	(3) Y. Lisans-Doktora İlköğretim-Lise (1)	-, 31477*	, 05323	, 000	(3-1)	
					Orn Lisans-Lisans (2)	-, 25589*	, 05330	, 000	(3-2)	

3.3.6. Medeni Duruma ve Çocukluluk Haline Göre Rafah Devlerine Yönelik Tutumlar

Kişisel çıkar teorisi yukarıda bahsi geçen ekonomik ve demografik faktörler dışında kişilerin medeni durumunun ve çocuk sahibi olup olmadıklarından çıkar ilişkili olgular ortaya çıkardığını ve tutum farklılığını açıklamada bunların etkili olduğunu iddia etmektedir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında medeni durum ve çocuk sahibi olma açısından ortak sonuçlara ulaşıldığını söylemek gücütür:

Örneğin, Lionos ve West (2003: 395), evliliğin tesis edilebilmesi için evlilere göre bekârların sosyal güvence programlarına daha fazla ihtiyacı duyuyor olması, onları refah devletinin koruma politikalarına daha fazla destekçi kıldığını ileri sürerken, Jaeger (2006a) evli ve çocuklu ailelerin, bekâr fertlere göre asgari yaşam standartlarının devamlılığı için yeniden dağıtım politikalarına daha fazla destek vereceklerini ileri sürmektedir. Çalışmalarda bu şekilde farklı bul-

gulara ulaşılmaması, çalışmaya konu alınan ülkelerde ailelere yönelik sosyal güvence politikalarının farklı sonuçlar ortaya çıkarmasından kaynaklanmaktadır.

Bir kısım refah devletlerinde (kıta avrupası-muhafazakar) kadın istihdamını zayıflatan ve aile içerisindeki geleneksel rolünü güçlendiren, evliliği teşvik eden ve ailenin gelir güvencesini artıran çeşitli vergi ayrıcalıkları (vergi kredisi, vergi indirimi) ve bazı diğer nakit garantileri (aile yardımı, çocuk yardımı) geliştirilmiştir (Edlund, 2003: 197; Jaeger, 2006b: 159). Bu ülkelerde evli ve çocuklu aileler refah devletine bağımlı kılınırken özellikle sosyal demokrat refah devletlerinde eşitlikçi sosyal aile politikaları bu unsurlara bağılı olarak oluşabilecek bağımlılık düzeyini zayıf kılmaktadır.

Hipotez 6: Medeni duruma göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 7: Çocukluluk haline göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 9: Medeni Duruma Göre RDYT İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Medeni Durum	N	Ortalama (X)	SS	t	SD	P
Rafah	Devlet	684	4, 2500	, 63827	-11, 311	1270	0, 003
		588	4, 6293	, 54316			

P < , 05

Tablo 10: Çocukluluk Haline Göre RDYT İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Çocuk Sahipliği	N	Ortalama (X)	Ss	T	SD	P
Rafah	Devlet	582	4, 4845	0, 59612	3, 113	1270	0, 017
		690	4, 3754	0, 64852			

P < , 05

Tablo 9 ve 10'da katılımcıların medeni durumlarına ve çocukluk hallerine göre refah devletine yönelik tutumlarının farklı olup olmadığına ilişkin yürütülen bağimsız iki örnek t testi sonuçları verilmektedir. Analiz sonuçlarına göre H6 ve H7 doğrulanmıştır. Katılımcılardan bekârların ve çocuk sahibi olmayanların refah devletine yönelik tutumlarının, evli ve çocuklu fertlere göre % 95 güven aralığında anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkiye'de evli ve çocuklu aileler, bekâr ve çocuğu bulunmayan fertlere göre çok ciddi bir farklılık olmasa bile refah devletine daha düşük düzeyde destek vermektedirler.

3.3.7. Siyasi Düşünceye Göre Refah Devletine Yönelik Tutumlar

Politik düzenlemede siyasal ideolojiler ölçeklendirilirken en sık yapılan ayrım kuşkusuz sağ ve sol ideoloji ayrımıdır. RDYT araştırmalarının siyasal düşünceye yönelik ortak bulgusu, sol ideolojilere yakın kişilerin RDYT'nin sağ görüşlülere göre daha olumlu olduğunu yansıtmaktadır. Solcu bireyler, refah devletinin, sosyal politikaların ve refah programlarının devamlılığına ve daha da genişlemesine sağcılara göre daha fazla destek vermektedirler (Bean ve Papadakis, 1993; Ervasti, 1998; Bean ve Papadakis, 1998; Edlund, 1999; Pettersen, 2001; Arts ve Gelissen, 2001; Allan ve Scruggs, 2004). Genelde ileri sürülen iddia sol görüşlülerin, sağcılara göre daha refahçı ve dayanışmacı yapılara sahip olduğunu, eşitlik, sosyal haklar, refah destekleri gibi değerlere dönük daha olumlu tutum sergiledikleri şeklindedir (Ervasti, 1998: 290-291; Seguna-Ubierto, 2007: 9). Ayrıca, gelecekte olarak sola yakın ideolojiler ve bu ideolojilere sıcak yaklaşan kişiler, iktisadi eşitlik değerlerini desteklemekte ve sağcı ideolojilere yakın olanlara göre daha kapsamlı bir refah devletine destek vermektedirler (Köppe, 2008: 10-11).

Hipotez 8: Siyasi düşünceye göre RDYT açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 11'de görüldüğü gibi, katılımcıların siyasi düşüncelerine göre refah devletine yönelik tutumları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0,000 ($p < 0,05$ ise anlamlı) olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların eğitim düzeyleri arasında refah devletine yönelik tutumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, H8 hipotezi kabul edilmiştir. Tablo verileri incelendiğinde özellikle liberal demokrat düşünceye sahip katılımcılar ile diğer siyasi düşünce grupları arasında RDYT açısından bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu farklılığın temel nedeni söz konusu siyasal ideolojiye kendini yakın hissedilen katılımcıların RDYT düzeyinin yüksek olmasına rağmen (Likert ortalaması: 4.28) diğer görüşlülere göre daha düşük olmasıdır. Diğer taraftan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, siyasi düşünce grupları arasındaki RDYT'nin birbirine oldukça yakın olduğu ve gruplar arası homojenite farklılıklarının sağ-sol ideolojiler şeklinde tutumları açık bir şekilde yelpazelenmediği de görülmektedir. Örneğin; marjinal bir sol düşünce olan Marksist ideoloji ile diğer siyasal ideolojiler arasında RDYT açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ayrıca, sol bir ideoloji olan sosyal demokrat düşünceye kendilerini yakın hissedilen katılımcılar ile muhafazakâr katılımcılar arasında RDYT açısından anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 11: Siyasi Düşünceye Göre RDYT İlişkin Anova ve Tukey Testi Sonuçları

Ölçek	Siyasi Düşünce	N	A.O.	SS	Kayanlık	KT	SD	OKT	F	P
Refah Devleti	Marxist	24	4,5417	58823	Gruplar	15,846	5	3,169		
	Muhafazakar	266	4,4737	57729	Arası					
	Milliyetçi	405	4,3407	65811	Grup İçi	481,059	1266	380	8,340	0,000
	Muhafazakar	231	4,2857	64317						
	Liberal Demokrat	188	4,5638	57689						
	Sosyal Demokrat	158	4,5823	57789	Toplam	496,905	1271			
	Kararsız	1272	4,4253	62526						
Tukey Testi Sonuçları										
P<0,05										
Siyasi Düşünce										
(1) Marxist Muhafazakar (2)										
Milliyetçi Muhafazakar (3)										
Liberal Demokrat (4)										
Sosyal Demokrat (5)										
Kararsız (6)										
(2) Muhafazakar Marxist (1)										
Milliyetçi Muhafazakar (3)										
Liberal Demokrat (4)										
Sosyal Demokrat (5)										
Kararsız (6)										
(3) M. Muhafazakar Marxist (1)										
Muhafazakar (2)										
Liberal Demokrat (4)										
Sosyal Demokrat (5)										
Kararsız (6)										
(4) Liberal Demokrat Marxist (1)										
Muhafazakar (2)										
Milliyetçi Muhafazakar (3)										
Sosyal Demokrat (5)										
Kararsız (6)										
(5) Sosyal Demokrat Marxist (1)										
Muhafazakar (2)										
Milliyetçi Muhafazakar (3)										
Liberal Demokrat (4)										
Kararsız (6)										
(6) Kararsız Marxist (1)										
Muhafazakar (2)										
Milliyetçi Muhafazakar (3)										
Liberal Demokrat (4)										
Sosyal Demokrat (5)										

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye için kişisel çıkar teorisi için sürülen iddiaları test etmek amacıyla toplumun cinsiyet, medeni durum, çocukluk hali, yaş, eğitim ve çalışma durumlarına göre oluşmuş olan sosyal sınıf farklılıklarına bağlı olarak RDYT'in değişip değişmediği test edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, öncelikle RDYT ortalamalarının tüm sosyal gruplar için belirgin düzeyde yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Likert ölçeğinde; 1=en düşük, 5=en yüksek, 3 ise ortalamayı gösterdiğine göre; grup ortalamalarının Likert ortalaması üzerindeki değerleri olumlu tutum düzeylerini ifade etmektedir. Sosyal gruplar içerisinde yalnızca üst düzey gelir grubunda yer alan kişilerin ($X=3,79$) ve erkeklerin ($X=3,83$) tutum ortalamaları 4'ün altında kalmaktadır. Ancak eğilimin bu gruplarda da yine de yüksek olduğu görülmektedir. Diğer sosyal grupların tamamında ise tutum ortalamaları 4'ün üzerindedir.

Türk halkının refah devletine yönelik destekleri oldukça yüksek olmakla birlikte, bulgular, sosyal gruplar arasında tutum farklılıklarının ortaya çıktığı sonucunu vermektedir. Kişisel çıkar teorisinde toplumların cinsiyet, gelir, eğitim, mesleki pozisyon ve yaş gibi özelliklere göre oluşan sosyal sınıflarında en dezavantajlı konumda bulunanların, sosyalleşme sürecinde en kötü deneyime sahip olanların ve dolayısıyla genelde buna bağlı olarak refah devletinin müşterisi konumunda kalan kesimlerin refah devletine yönelik daha olumlu tutum sergilediklerini iddiaları bulgular ile açıkça desteklenmektedir.

Araştırmada iddiaları test edilen ikinci teori *siyasal ideoloji (ya da sembolik tutum) teorisidir*. Siyasal ideoloji teorisi sübjektif kişisel çıkar öngörüsünde bulunarak genel olarak siyasal eğilimleri sol düşünceye yakın olan kesimlerin diğer siyasal eğilimlere sahip toplum

kesimlerine göre refah devletine yönelik destek düzeylerinin daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde Türkiye’de sağ ya da sol eğilimlerin açık bir biçimde devlete yönelik tutumları şekillendiren olgular olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de halk kesimlerinin siyasal ideolojilerin farklılaşmasında Türk refah devletinin deneyimleri ve sosyal politikaları etkisizmiş gibi görülmektedir. Bunu şöyle bir nedene bağlayabilmek elbette mümkündür. Batı’da olduğu gibi Türk refah devletinin ve onun sosyal politikalarının, toplumun sınıfları arasındaki çatışmalara göre şekillenen bir tarihsel geçmişi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türk halkının ileri kapitalist toplum örneklerine göre, onların değerleri ile şekillenebilmiş, özel olarak da emek-sermaye gibi bir takım sınıf mücadelelerine göre beliren sağ ve sol eğilimlerin olduğunu söyleyebilmek güçtür. Özellikle, Batı örneklerine bakıldığında siyasal ideolojilerin şekillenmesinde güçlü bir etkisi bulunan (refah) devletin karşısında halkın ona yönelik eğilimlerinin bu derece bir-birine yakınsıyor olması Türk halkının yine devlet eliyle ne kadar apolitize edildiğine açıklık getirmektedir.

Türk halkının refah devletine yönelik tutumlarına ilişkin araştırmamızın bulgularını toplu olarak değerlendirdiğimizde, öncelikli olarak görülmektedir ki kişisel çıkar teorisinin iddiaları güçlü bir şekilde desteklenmektedir. Ayrıca Türk halkının sosyal tabakalaşma düzeylerine göre oluşmuş olan sosyal sınıflarının tutum ortalamalarının birbirine oldukça yakın olmasından ötürü *cevnatçı-dayanışmacı* toplum yapısını korumaya devam ettiğini de söylemek mümkündür. Öte yandan tutum farklılığını veren bulgular, ayrıştan hassas bir sınıf yapısına sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Ancak denilebilir ki bu ayrıştan yine de diğer refah dünyalarında olduğu gibi sınıflar arasında bir çatışma ortaya çıkarılabilecek kadar güçlü bir yapı ortaya koymamaktadır.

Tutum bulgularının ortaya koyduğu diğer önemli bir sonuç da Türk halkının oldukça *paternalist* bir devletçi düşünceye sahip olduğu gerçeğidir. Esping-Andersen (1999) dünya üzerindeki refah topluluklarını tanımlarken homo-economicus insan tipinden farklı olan üç ayrı insan tipinin (hominis) olduğunu iddia etmektedir. Çıkarıcı kaygıları birbirinden ayrı olan bu insan tipleri homo-liberalismus (Liberal refah devletlerinin halkları için), homo-familius (Kıta Avrupası refah devletlerinin halkları için) ve homo-social democraticus (Kuzey Avrupa refah devletlerinin halkları için)’tur. Türk toplumu ise devletçi tutumları ile Bonoli (2000)’nin bu üç insan tipine ilave olarak verdiği “*homo-statismus (Akdemik refah devletlerinin halkları için)*” insan tipine daha yakın bir halk görünümündedir. Homo-statismus, serbest piyasa ekonomisine ve onun kurulu ekonomik düzeni olan kapitalizmin tesis edeceği refah güvencesine, oldukça şüpheli yaklaşmaktadır. Çoğu zaman bu halkların refah devletine yönelik olumlu tutumları, dayanışmacı toplum yapısına sahip olan Kuzey Avrupa refah devletlerinin halklarından bile daha yüksek görülmektedir. (Gelissen, 2000). Araştırma bulgularına göre Türk halkının tutum ortalaması 4, 37 ile oldukça yüksek düzeydedir ve bu bulgu Türk insanının “homo-statismus” olduğu yargısını açıkça desteklemektedir.

Bu çalışma ileride yapılacak olan çalışmalar için bir takım tartışma alanları açmaktadır. Öncelikle bireysel düzeyde ele alınan RDYT, refah devleti rejimleri (ulusal) düzeyinde de ele alınarak Türk refah devletinin hangi refah rejimine tutumlar açısından yakınsayıp yakınsamadığı test edilemeye çalışılabilir. Öte yandan araştırmada ele alınmayan dini, etnik ve bölgesel farklılıkların bireysel düzeyde RDYT üzerindeki etkisinin irdelenmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Allan, James P. and Lyle Scruggs (2004), "Political Partisanship and Welfare State Reform in Advanced Industrial Societies", *American Journal of Political Sciences*, 48 (3), 496-512.
- Andersson, Jessica (2010), "Welfare Regime Types: Do They Really Matter for Welfare Support?", *PSA Graduate Network Conference*, Edinburgh, 29-30 March, 1-16.
- Andreh, Hans-Jürgen and Thorsten Heien (2001), "Four Worlds of Welfare Attitudes? A Comparison of Germany, Norway and the United States", *European Sociological Review*, 17 (4), 337-356.
- Arts Will and John Gellissen (2001), "Welfare States, Solidarity and Justice Principles: Does the Type Really Matter?", *Acta Sociologica*, 44, 283-299
- Bean, Olive and Elina Papadakis (1993), "Popular Support for the Welfare State: A Comparison Between Institutional Regimes", *Journal of Public Policy*, 13 (3), 227-254.
- (1998), "A Comparison of Mass Attitudes Toward the Welfare State in Different Institutional Regimes: 1985-1990", *International Journal of Public Opinion Research*, 10 (3), 211-236.
- Blekesaune, Morten (2007), "Economic Conditions and Public Attitudes to Welfare Policies", *European Sociological Review*, 23 (3), 393-403.
- Blekesaune, Morten and Jill Quadagno (2003), "Public Attitudes toward Welfare State Policies: A Comparative Analysis of 24 Nations", *European Sociological Review*, 19 (5), 415-427.
- Blome, Agner and Kai-Uwe Miller (2007), "Attitudes Toward Mother's Employment Family Policies in 11 European Welfare States", *5th Annual ESPAnet Conference*, 20-22 September, Vienna, Austria, 1-36.
- Boninger, David S. and Jon A. Krosnick (1995), "Origins of Attitude Importance: Self Interest, Social Identification and Value Relevance", *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (1), 61-80.
- Bonoli, Giuliano (2000), "Public Attitudes to Social Protection and Political Economy: Conditions in Western Europe", *European Societies*, 2 (4), 431-452.
- Bowles, Samuel and Herbert Gintis (2000), "Reciprocity, Self-Interest and the Welfare State", *The Nordic Journal of Political Economy*, 26, 33-53.
- Brooks, Clem and Jeff Manza (2006), "Why Do Welfare States Persist?", *The Journal of Politics*, 68 (4), 816-827.
- Büyükdüzük, Şener (2009), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- d'Anjou, Leo; Abram Steijn and Dries van Aarsen (1995), Social Position, Ideology and Distributive Justice", *Social Justice Research*, 8 (4), 351-384.
- Edlund, Jonas (1999), "Trust in Government and Welfare Regimes: Attitudes to Redistribution and Financial Cheating in the USA and Norway", *European Journal of Political Research*, 35, 341-370.
- (2003), "The Influence of Class Situations of Husband and Wives on Class Identity, Party Preference and Attitudes Towards Redistribution: Sweden, Germany, and the United States", *Acta Sociologica*, 46 (3), 195-214.
- Ervasti, H. J. (1998), "Civil Criticism and the Welfare State", *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7, 288-299.
- Esping-Andersen, Gosta (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press.
- (1999), *Social Foundation of Postindustrial Economies*, New York: Oxford University Press.
- Feldman, Stanley and John Zaller (1992), "The Political Culture of Ambivalence: Ideological Responses to the Welfare State", *American Journal of Political Science*, 36 (1), 268-307.
- Fox, Cybelle (2004), "The Gauging Color of Welfare? How Whites Attitudes Toward Latinos Influence Support for Welfare", *American Journal of Sociology*, 110 (3), 580-625.
- Gellissen, John (2000), "Popular Support for Institutionalised Solidarity: A Comparison Between European Welfare States", *International Journal of Social Welfare*, 9, 285-300.
- Gilens, Martin (1995), "Racial Attitudes and Opposition to Welfare", *The Journal of Politics*, 57 (4), 994-1014.
- Griffiths, M. R. and J. R. Lucas (1995), *Ethical Economics*, Oxford: Macmillan.
- Hair, Joseph; Robert Bush and David Ortunau (2003): *Marketing Research Within A Changing Information Environment*, 2nd Edition, Irwin: McGraw Hill.
- Haerfeld, Yeheskel and Jane A. Rafferty (1989), "The Determinants of Public Attitudes Toward the Welfare State", *Social Forces*, 67 (4), 1027-1048.

- Hicks, Alexander and Costa Esping-Andersen (2005), "Comparative and Historical Studies of Public Policy and the Welfare State", *The Handbook of Political Sociology: States, Civil Societies and Globalization*, T. Janoski, R. Alford, A. Hicks ve M. A. Schwartz (Ed.) içinde (509-525), New York: Cambridge University Press.
- International Social Survey Programme (2006), "Role of Government IV Questionnaire" (Cevrimiçi): http://zaccat.gesis.org/webview/index.jsp?object=http://zaccat.gesis.org/obj/FStudy/ZAK700_15.5.2011.
- Jaeger, Made Meier (2006a), "What Makes People Support Public Responsibility for Welfare Provision Self-Interest or Political Ideology: A Longitudinal Approach", *Acta Sociologica*, 49 (3), 321-338.
- (2006b), "Welfare Regimes and Attitudes Towards Redistribution: The Regime Hypothesis Revisited", *European Sociological Review*, 22 (2), 157-170.
- Johnston, Richard; K.G. Banting; W. Kymlicka and S. N. Soroka (2010), "National Identity and Support for the Welfare State", *Canadian Journal of Political Science*, 43 (2), 349-377.
- Kalaycı, Serif (2009), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 2. Baskı, Ankara: Asil
- Kelley, Jonathan and M.D.R. Evans (1995), "Class and Class Conflict in Six Western Nations", *American Sociological Review*, 60 (2), 157-178.
- Kuruluş, Kemal (2006), *Pazarlama Araştırmaları*, Genişletilmiş 8. Baskı, İstanbul: Literatür Kitabevi.
- Köppe, Stephan (2008), "New Phenomena and Old Theories: Welfare Markers and Welfare State Change", *The Economics and Politics of Institutional Change*, Stockholm, 21-23 August, 1-21
- Levin-Dopstein, Noah; A. Kaplan and A. Levranon (2003), "Distributive Justice and Attitudes Toward the Welfare State", *Social Justice Research*, 16 (1), 1-27.
- Lionos, Katerina and Martin West (2003), "Self-Interest, Social Beliefs and Attitudes to Redistribution: Re-Addressing the Issue of Cross-National Variation", *European Sociological Review*, 19 (4), 393-409.
- Lipsmeyer, Christine S. and Timothy Nordstrom (2003), "East versus West: Comparing Political Attitudes and Welfare Preferences Across European Societies", *Journal of European Public Policy*, 10 (3), 339-364.
- Oorschot, Wim van (2010), "Public Perception of the Economic, Moral, Social and Migration Consequences of the Welfare State: An Empirical Analysis of Welfare State Legitimacy", *J. of European Social Policy*, 20 (1), 19-31.
- Oorschot, Wim van; W. Arts and L. Halman (2005), "Welfare State Effects on Social Capital and Informal Solidarity in the European Union: Evidence from the 1999/2000 European Values Study", *Policy and Politics*, 33 (1), 33-54.
- Olsson, Ann Shola (1996), "Gender in the Welfare State", *Annual Review of Sociology*, 22, 51-78.
- Page, Benjamin I. and Robert Y. Shapiro (1983), Effects of Public Opinion on Policy", *The American Political Science Review*, 77 (1), 175-190.
- Petersen, Per Arnt (2001), "Welfare State Legitimacy: Ranking, Rating, Paying The Popularity and Support for Norwegian Welfare Programmes in the Mid 1990s", *Scandinavian Political Studies*, 24 (1), 27-49.
- Rawls, John (1999), *A Theory of Justice*, Revised Edition, Massachusetts: Harvard University Press
- Rizman, Rosemary L. and Donald Tomaskovic-Dewey (1992), "Life Chances and Support for Equality and Equity as Normative and Counternormative Distribution Rules", *Social Forces*, 70 (3), 745-763.
- Roller, Edltraud (1994), "Ideological Basis of the Market Economy: Attitudes Toward Distribution Principles and the Role of Government in Western and Eastern Germany", *European Sociological Review*, 10 (2), 105-117.
- Saunders, Mark; Adrian Thornhill and Philip Lewis (2009), *Research Methods for Business Students*, 5th Edition, Essex: Pearson Education Limited.
- Segura-Ubigdo, Alex (2007), *The Political Economy of the Welfare State in Latin America: Globalization, Democracy and Development*, New York: Cambridge University Press.
- Spicker, Paul (2006), *Liberty, Equality, Fraternity*, Bristol: Polity Press.
- Swaffors, Stefan (1991), "The Politics of Welfare Policy in Sweden: Structural Determinants and Attitudinal Cleavages", *The British Journal of Sociology*, 42 (4), 609-634.
- (1995), "The End of Class Politics? Structural Cleavages and Attitudes toward Swedish Welfare Policies", *Acta Sociologica*, 38 (1), 53-74.

- (1997), "Worlds of Welfare and Attitudes to Redistribution: A Comparison of Eight Western Nations", **European Sociological Review**, 13 (3), 283-304.
- (2003), "Welfare Regimes and Welfare Opinions: A Comparison of Eight Western Countries", **Social Indicator Research**, 64, 495-520.
- (2004), "Class, Attitudes and Welfare State: Sweden in Comparative Perspective", **Social Policy and Administration**, 38 (2), 119-138

EK-1: Refah Devletine Yönelik Tutum Ölçeği (ISSP, 2006)

Devlet

1. Çalışmak isteyen herkese iş sağlamalıdır.
2. Hasta olan herkese sağlık güvencesi sağlamalıdır.
3. Yaşlı kimseler için asgari bir yaşam standardı sağlamalıdır
4. İşsiz durumda olan herkes için asgari bir gelir düzeyi sağlamalıdır.
5. Zenginler ile yoksullar arasındaki gelir adaletsizliğini azaltmalıdır
6. Düşük gelirli ailelerin üniversite eğitimi alan çocuklarına parasal destek sağlamalıdır.
7. Kendi imkânları ile konut sahibi olamayacak durumda olanların konut edinmelerinde yardımcı olmalıdır.
8. Mal ve hizmet fiyatları ile işgücü piyasasındaki ücretleri kontrol altında tutmalıdır.
9. Engelli kimselere asgari bir yaşam standardı sağlamalıdır.
10. Düşük gelirli ailelerin çocuklarına asgari bir yaşam standardı sağlamalıdır.